ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI ATATURK UNIVERSITY PUBLICATIONS

Eastern Geographical Review

Araştırma Makalesi *Research Article* DOI: 10.17295/ataunidcd.1682391

Kent Merkezinden Sanayinin Taşınması (Desantralizasyon) Sürecinde Gönen'de (Balıkesir) Deri Sanayisi

The Process of Industrial Decentralization: A Case Study on the Relocation of the Leather Industry in Gönen (Balıkesir)

Seçkin HARDAL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Tokat, Türkiye

ÖZ

Kentler nüfus artışına bağlı olarak hızla büyümekte ve gelişim göstermektedir. Nüfus artışına bağlı olarak mekânsal anlamda büyüyen kentlerde sanayi alanları da zamanla kent içerisinde kalmakta ve köhneleşmektedir. Gönen tarihsel süreçte deri işlemesi ve deri sanayisinin geliştiği yerleşim yerlerinden birisi olmuştur. İrili ufaklı deri işleme tesislerinin zaman içerisinde tabakhaneler bölgesi olarak adlandırılan alanda toplanmasıyla beraber deri işleme sanayi tesisleri bir alanda kümelenmiştir. Kentin gelişmesine bağlı olarak tabakhaneler bölgesi kent içerisinde kalmış, yanı sıra çevre ve görüntü kirliliğine de sebep olmaya başlamıştır. Bu çalışmada Gönen'de deri sanayisinin yıllar içerisindeki gelişimi ve kent içerisinde kalması sonucunda tabakhaneler bölgesinin taşınması/dönüşmesi süreci ve meydana gelen mekânsal dönüşümün araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan gözlem ve görüşme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca mekânda meydana gelen değişimin tespit edilmesi amacıyla Google Earth uydu görüntülerinden faydalanılmış ve zaman içerisinde meydana gelen değişim ortaya konulmaya çalışılmıştır. 2024 yılı temmuz ve aralık aylarında araştırmacı katılımlı gözlemler yapılmış, deri işletmecileri ile de yarı yapılandırılmış görüşme formları çerçevesinde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre Gönen tabakhaneler bölgesinin deri ihtisas ve karma organize sanayi bölgesine taşınması, Gönen için olumlu bir gelişme olmuş ancak Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesine az sayıda deri işletmesi geçiş yaparken tabakhaneler bölgesindeki birçok firma kapanmak durumunda kalmıştır. Dolayısıyla taşınma sürecinin küçük ölçekli işletmelere zarar verdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra tabakhaneler bölgesi için 2013 yılında kentsel dönüşüm projesi ilan edilmiş ancak üzerinden geçen on yıldan fazla bir süreye rağmen proje tamamlanamamıştır. Bu durum hak sahipleri ve tabakhaneler bölgesinde çalışmaya devam eden esnaf üzerinde de belirsizlik oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent, sanayi, deri sanayisi, Gönen.

ABSTRACT

Cities are rapidly expanding and developing due to population growth. As urban areas grow spatially, industrial zones once located on the periphery gradually become engulfed by residential and commercial development, leading to their functional and physical decline. Gönen has historically been a significant center for leather processing and related industries. Over time, numerous small and medium-sized leather workshops concentrated in a specific area, later known as the "Tanneries District" (Tabakhaneler Bölgesi). As the city continued to expand, this district became embedded within the urban core, contributing to environmental degradation and visual pollution. This study aims to explore the historical development of Gönen's leather industry, the process of relocating or transforming the Tanneries District, and the resulting spatial transformation. The research adopts qualitative methods, including field observation and semi-structured interviews. Google Earth satellite imagery was also utilized to identify and visualize spatial changes over time. Participatory observations were conducted in July and December 2024, alongside in-depth interviews with leather business owners. The findings suggest that relocating the Tanneries District to the Gönen Leather Specialized and Mixed Organized Industrial Zone was a positive step in terms of urban planning and environmental improvement. However, only a limited number of businesses were successfully relocated; many small-scale enterprises were forced to shut down, indicating negative impacts on local entrepreneurs. Moreover, although an urban transformation project for the old district was announced in 2013, it remains incomplete after more than a decade, creating ongoing uncertainty for property owners and tradespeople still operating in the Tanneries District.

Keywords: City, industry, leather industry, Gönen.

Giriş

Kentlerin hızlı ve plansız büyümesi başlangıçta kentin dışında sayılabilecek sanayi alanlarının kent içinde kalmasına neden olmuştur. Çünkü kent içerisinde kalan sanayi alanları başta çevre ve hava kirliliği olmak üzere birçok sorun oluşturmuştur (Engels, 2013). Ortaya çıkan bu sorunlar karşısında öncelikle ilk sanayileşen gelişmiş ülkeler sanayi alanlarını şehir dışına taşımış (desantralizasyon), sonrasında sanayinin ülke dışına taşınması (deindustrialisation) gündeme gelerek sanayisizleşme sürecini yaşamaya başlamışlardır (Ayik, 2018).

Geliş Tarihi/Received 23.04.2025
Kabul Tarihi/Accepted 30.04.2026
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2026

Sorumlu Yazar/Corresponding author: Seçkin HARDAL
E-mail: seckinhardal10@gmail.com

Cite this article: Hardal, S. (2026). The process of industrial decentralization: A case study on the relocation of the leather industry in Gönen (Balıkesir). *Eastern Geographical Review,* (55), 27-37.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

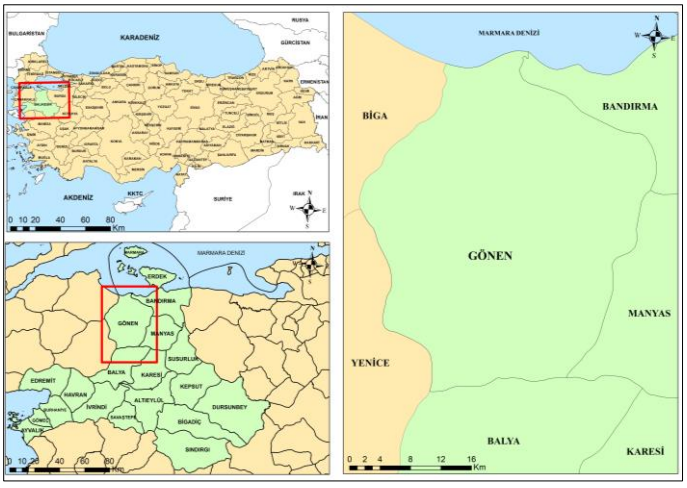
Kent içinde kalan sanayi alanları planlı ve altyapısı tamamlanmış bir şekilde kurulan organize sanayi bölgelerine (OSB) ve küçük sanayi sitelerine (KSS) taşınmaya başlamış, eski sanayi alanlarının ise kentsel dönüşüm projeleri uygulanarak kente kazandırılması önem kazanmıştır. Bu durum kent merkezlerindeki sorunların çözümünde başarılı bir hamle olmuştur. Sanayinin taşınması kentler için mekânsal değişimi de beraberinde getirmiştir (Özden, 2016).

Bu durumdan deri sanayisi ve deri sanayisine ev sahipliği yapan yerleşmeler de etkilenmiştir. Deri işleme ve bir sanayi üretimi olarak dericilik insanlığın uğraştığı en eski üretim ve sanayi kollarından birisidir (Bozkurt, 1994). Savaş malzemesi, giyim kuşam, ev eşyası gibi alanlarda insanlık için en temel malzemeleri meydana getiren deri işleme faaliyetleri uzmanlık gerektiren bir meslektir. Dericilik, işlenmesi ve üretilmesi sürecinde suya ihtiyaç duyan, aynı zamanda koku yayan bir süreç oluşturduğu için genellikle kentlerin çeperinde, konut ve merkezi iş alanlarından uzak bir konumda yer edinmiştir (Özdemir, 2007).

Dolayısıyla sanayi genel anlamıyla çevreyi kirleten bir faaliyet iken deri işleme ve dericilik sektörleri daha belirgin olarak çevreyi kirletmektedir. Her ne kadar üretim tekniklerinin modernleşmesi ve gelişmesi çevreye duyarlı bir üretim modeli getirmiş olsa da günümüzde de dericilik, atık ve koku sorununun yoğun olduğu bir sektör olmaya devam etmektedir. Bu anlamda Türkiye'de deri ihtisas organize sanayi bölgeleri kurularak deri fabrika ve atölyeleri kent merkezlerinden uzaklaştırılmaya başlanmıştır.

Çalışma alanını oluşturan Gönen'de (Şekil 1) dericilik faaliyetleri 1800'lü yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamış (Akkuş, 2010), öncelikle yerel ihtiyaçları karşılamak için kurulan atölyeler kentin dışı sayılabilecek noktada Gönen Çay'ı kenarında kümelenerek tabakhaneler bölgesini oluşturmuştur.

Şekil 1
Gönen Konum Haritası.

Gönen tabakhaneler bölgesi, kurulmuş olduğu günden beri çayı kirletmesi, kötü koku yayması gibi konularda sorun teşkil etmiş ve vatandaşlar tarafından şikayetlere söz konusu olmuştur. Hatta 1917 yılında tabakhanelerin taşınması gündeme gelmiş ancak süreç başarısız olmuştur (Küpeli, 2000). 1950'li yıllardan itibaren nüfus artışı (Tablo 1) ve kentin büyümesine bağlı olarak kent içerisinde kalan tabakhaneler bölgesinin çevreye verdiği rahatsızlık daha da belirgin hale gelmiştir. 1994 yılında Gönen'de organize sanayi bölgesi kurulması kararıyla birlikte tabakhanelerin taşınması yeniden gündeme gelmiş, ancak süreç yaşanan aksaklıklardan dolayı günümüze kadar uzamıştır.

Tablo 1
Gönen Nüfus Verileri (Ülken ve Tanyeli, 1955; TÜİK,2025).

Yıl	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu	Kırsal Nüfus
1927	42.455	9.376	33.079
1950	52.626	9.985	42.641
1975	58.858	16.091	42.767
2000	71.804	35.541	36.263
2012	73.325	45.282	28.043
2013	73.361	73.361	-
2024	75.486	74.486	-

Bugün kent merkezi sayılabilecek ve termal turizm tesislerine de çok yakın bir konumda kalmış olan tabakhaneler bölgesinin taşındıktan sonra yerine ne yapılacağı, nasıl bir dönüşüm gerçekleştirileceği ise hala bir muammadır. Rant değeri yüksek olan tabakhaneler bölgesinin hak sahiplerini mağdur etmeden dönüştürülmesi de önemli bir hususdur.

Bu çalışmanın amacı da deri sanayisinin desantralizasyon sürecini Gönen örneği üzerinden analiz ederek Gönen kentine ve deri işletmecilerine olan etkilerini araştırmaktır.

Araştırmada cevap aranan temel sorular; tabakhaneler bölgesinin taşınması ve kentsel dönüşüm projesi ile mekânda meydana gelmiş/gelecek değişimler nelerdir? Tabakhaneler bölgesinden organize sanayi bölgesine taşınma sürecinden deri işletmecileri nasıl etkilenmiştir? Deri işletmecilerinin taşınma/kentsel dönüşüm sürecine bakış ve yaklaşımları nasıldır? şeklindedir. Özellikle deri işletmecilerinin sanayinin taşınması (desantralizasyon) sürecine bakışlarının ortaya konulması, sürecin yerel ölçekte anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Çalışma 4 bölümden meydana gelmektedir. Amaç, önem ve araştırma sorularının vurgulandığı giriş bölümünden sonra kavramsal çerçeve kısmında ilgili literatür ele alınmış organize sanayi bölgeleri, Türkiye'deki güncel durumu, deri sanayisi ve sanayinin taşınması (desantralizasyon) kavramları tartışılmıştır. Bulgular bölümünde Gönen'de sanayinin kuruluşu, deri sanayisinin gelişimi ve kent içerisinden taşınma süreci saha çalışmalarından elde edilen verilerle birlikte sunulmuştur. Sonuç bölümünde ise sanayinin desantralizasyon süreci Gönen özelinde değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Literatür Özeti ve Kavramsal Çerçeve

Kent içinde kalan sanayi alanlarının kent merkezlerinden taşınması süreci şehir coğrafyası ve kent çalışmaları literatüründe sanayi şehirlerinin dönüşümü ve kentsel dönüşüm bağlamında ele alınmaktadır. Sanayi faaliyetlerinin çevresel sorunlara yol açması, yanlış arazi kullanımını arttırması ve kent sakinlerinin yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi literatürde öne çıkan temel tartışma konularıdır. Sanayinin kent dışına taşınması, bu sorunların azaltılmasına yönelik planlı bir müdahale olarak değerlendirilmekte ve kentsel mekânın yeniden düzenlenmesinin

önemli bir parçası olarak görülmektedir (Hall, 2006; Özden, 2016; Thorns, 2004). Bu yönüyle organize sanayi bölgeleri desantralizasyon sürecinin önemli bir hamlesi ve mekânsal karşılığı olmaktadır.

Organize sanayi bölgeleri bir ülkenin kalkınmasında, gelişmesinde, sermaye birikiminin sağlanmasında ve şehirleşme dinamiklerinin belirlenmesi üzerinde de etkili olmaktadır (Kartal, 2021). Çünkü sanayi kurulduğu alan üzerinde mekânsal etkiler de yapmakta, özellikle işgücü gerektirmesiyle nüfusu kurulduğu alana çekmektedir. Bu durum sanayi kurulan alanlarda yoğun bir nüfus ve kentleşme hareketliliğini de beraberinde getirmektedir.

Türkiye'de doğal ve ekonomik sebeplerle oluşan sanayi alanlarının yanında 1960'lı yıllardan itibaren devlet tarafından da planlı kalkınmaya yönelik sanayi alanları oluşturulmaya başlanmıştır. Özellikle planlı kentleşme ve sanayileşmeyi sağlayabilmek amacıyla Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Küçük Sanayi Siteleri (KSS) kamu politikalarıyla kurulmaya başlanmış ve bu alanlar girişimciler için önemli imkânlar sağlamıştır (Cansız, 2010).

Organize sanayi bölgeleri çoğunlukla birden fazla sektöre hizmet vermeye yönelik olarak inşa edilmişlerdir. Bunun yanı sıra tek bir sektöre yönelik ihtisas organize sanayi bölgeleri de bulunmaktadır. Türkiye'deki 410 organize sanayi bölgesinin 56 tanesi ihtisas organize sanayi bölgesi şeklindedir (OSBÜK, 2025). Gıda, deri, toprak sanayi, mobilya, zeytin ve zeytinyağı, otomotiv, makine, kimya, silah, besi ve plastik gibi sektörlere yönelik organize sanayi bölgeleri kurulmuş ve bu alanlarda tek bir meslek üzerine yoğunlaşılarak uzmanlaşma hedeflenmiştir. Bu anlamda Türkiye'de ihtisaslaşmaya yönelik olarak kurulan organize sanayi bölgelerinden birisi de deri ihtisas organize sanayi bölgeleridir.

Anadolu'da dericilik faaliyetleri eski ve köklü yapısına rağmen Batıdaki gelişmelerin takip edilememesi, ekonomideki bozulmalar gibi sebeplerle kurumsallaşmayı sağlayamadan usta çırak işleyişi ile varlığını sürdürmüştür. Bu durum Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren daha çok yerel ihtiyaçları karşılamak üzere hemen her kasabada deri işlemeciliğinin zanaat şeklinde varlığını sürdürmesine imkân tanımıştır. Ancak dericilik zanaatının zamanla sanayiye dönüşmesi, rekabet koşulları, üretim teknolojilerinin değişmesi ve dericiliğin yarattığı çevre kirliliği olgusu deri üretiminin belirli bölgelerde kümelenmesine ve sanayileşmesine neden olmuştur (Özdemir, 2007). Daha çok yerel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ve atölyeler şeklinde gelişen Türkiye'de deri işleme ve dericilik sektörü, 1980'li yıllardan itibaren dışa açılmaya ve gelişmeye başlamıştır.

Deri işleme işi uzmanlık ve yatırım gerektirdiğinden dolayı sektörde rekabet etmenin yolu kurumsallaşmaktan geçmektedir. Bu anlamda Türkiye'de de deri ve deri ürünleri sektörü organize sanayi bölgelerinde toplanmış durumdadır (Küçükerman, 2020). Deri işleme tesisleri organize sanayi bölgelerinin yanında, küçük sanayi siteleri ve çeşitli şehirlerde yer alan bağımsız küçük işletmeler şeklinde de faaliyetlerini sürdürmektedir (Kartal, 2021). Bu tesislerin büyük çoğunluğu ulaşım altyapısı ve pazar olanakları gelişmiş Marmara ve Ege bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Az sayıdaki tesisler ise İç Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde yer almaktadır (Doldur ve Kartal, 2022).

Günümüzde Türkiye'de deri işleme fabrikalarının yer aldığı 11 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlardan 4 tanesi Marmara Bölgesi'nde Tuzla(İstanbul), Çorlu (Tekirdağ), Bursa, Gönen (Balıkesir), 4 tanesi Ege Bölgesi'nde İzmir (İzmir Serbest Bölgesi), Uşak, Denizli, Kula(Manisa)'da, diğer üç tanesi de Karadeniz Bölgesi Gerede (Bolu), Akdeniz Bölgesi Isparta ve İç Anadolu Bölgesi Bor (Niğde)'da yer almaktadır. Bu organize sanayi bölgelerinden Tuzla ve Gerede organize sanayi bölgeleri yalnızca deri ihtisas şeklinde iken diğerleri deri ihtisas ve karma organize sanayi bölgesi olarak yapılanmışlardır. İzmir Serbest Bölgesi başlangıçta deri ihtisas organize sanayi bölgesi olarak kurulmuşken farklı sektörlerin de gelmesiyle serbest bölge şeklini almıştır. Deri ihtisas ve karma organize sanayi bölgelerinden 10 tanesi faal durumda olup, Kula Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesinin alt yapı hazırlıkları devam etmektedir (Kartal, 2021; OSBÜK, 2025).

Deri ihtisas ve karma organize sanayi bölgelerinin yanı sıra Türkiye'de dericilik faaliyetlerinin sürdürüldüğü küçük sanayi siteleri (KSS) de bulunmaktadır. Küçük sanayi sitelerinin 4 tanesi deri ihtisas ve karma organize sanayi kurulan Gerede(Bolu), Gönen (Balıkesir), Kula (Manisa), Bor (Niğde) ilçelerinde yer alırken, 3 tanesi de Antakya KSS (Hatay), Karacasu KSS (Aydın), Biga KSS (Çanakkale) da yer almaktadır. Küçük sanayi siteleri Türkiye'nin farklı bölgelerinde yer almakta olup daha çok yerel pazarlara yönelik üretim yapmaktadırlar. Eski üretim sistemlerini kullanmaları, arıtma sistemleri, güvenlik tedbirleri ve sosyal donatıları olmaması gibi sebeplerle deri işlenen küçük sanayi siteleri yetersiz kalmakta ve sermaye sorunları yaşamaktadırlar (Kartal, 2021). Bu sanayi siteleri başlangıçta yerleşim yerlerinin dışında kurulmuş olmasına rağmen zaman içerisinde yerleşme alanlarının içerisinde kalmışlardır.

Sanayinin kent dışına taşınması ve kent içerisinde kalmış sanayi alanlarının dönüştürülmesi kent çalışmalarında pek çok kez araştırma konusu olmuştur (Aksoy ve Sönmez, 2021; Ayik ve Avcı, 2018; Ayik ve Avcı, 2020; Dinç ve Usun, 2021; Şen ve Ekin Sarıca, 2024). Yapılan çalışmalarda sanayi bölgesinin ya da bir fabrikanın dönüşüm sürecine ve meydana gelen dönüşüm/değişimlere odaklanılmıştır. Deri sanayisi de tarihsel süreçten ticaretine, üretimden çevre sorunlarına kadar farklı boyutlarıyla ve çeşitli bilim dallarında araştırılmıştır. Yine deri sanayisinin taşınması konusunda dericilerin özellikle İstanbul Kazlıçeşme'den Tuzla Deri Organize Sanayi Bölgesi'ne taşınma süreci (Budak, 2015) ve Uşak ilindeki deri işleme tesislerinin kent dışına taşınması (Koçan, 2011; Ünalan ve Arslan, 2023) muhtelif bilim alanlarında araştırma konusu olmuştur. Coğrafya alanında ise deri sanayisi ile ilgili olarak literatürde, Biga deri sanayisi coğrafi yaklaşım ve meydana getirdiği çevre sorunu boyutlarıyla (Akbulak, 1999; Mater ve Gönençgil, 1995), Çorlu deri sanayisi deri sanayisinin gelişimi ve şehre etkisiyle (Kahraman, 2019), Gerede deri sanayisi deri üretim süreci ve çevresel etkileri ile (Koday ve Erhan, 2012), Safranbolu'da dericilik ise Tabakhane Müzesi özelinde tarihsel süreci ve turizm değeri açısından incelenmiştir (Deniz ve İrken, 2020). Türkiye'de deri sektörünün dağılışı ve dericiliğin genel durumu ise doktora tezi boyutunda (Kartal, 2021) tarafından kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Gönen deri sanayisi ile ilgili olarak da Gönen'de deri sektöründe çalışanların iş sağlığı

güvenliği ve Gönen'de üretilen deri çeşitleri üzerine odaklanmış iki yüksek lisans çalışması tespit edilmiştir (Kozbay, 2009; Özbudak, 2009).

Sanayinin ve deri sanayisinin taşınması konusundaki mevcut çalışmalarda desantralizasyon süreci daha çok çevresel etkileri, planlama süreçleri ve fiziki yapıda meydana gelen değişim ekseninde ele alınmıştır. Ancak bu sürecin mikro ölçekteki yerleşme alanlarına ve küçük ölçekli işletmelere etkilerini ele alan çalışmaların araştırma eğilimi daha zayıftır. Gönen özelinde yapılan ve farklı temsilcilerin görüşlerine dayanılarak hazırlanan bu çalışma nitel bir konseptte kurgulanmıştır. Bu haliyle literatüre konusal ve metodolojik özgünlük katacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algı ve olayların gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel süreçlerin izlendiği araştırma yöntemidir. Bu yöntem sosyal olguları ve hareketliliği anlamaya yöneliktir ve araştırılan konuyu ilgili bireylerin bakış açılarından görebilmeye olanak tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada veri toplama teknikleri olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem ve doküman incelemesi kullanılmıştır.

Araştırmanın saha çalışmaları 2024 temmuz ve aralık aylarında gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Gönen'de yer alan tabakhaneler bölgesi ile Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi ziyaret edilerek sanayinin kent içinden kent dışına taşınması sürecinde mekânda meydana gelen değişimler yerinde gözlemlenmiştir. Gözlemlere ek olarak Google Earth uydu görüntülerinden hem tabakhaneler bölgesinin hem de Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesinin görüntüleri alınmış ve 10 yıllık periyottaki mekânsal değişim uydu görüntüleri üzerinden incelenmiştir. Ayrıca Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Müdürlüğünden de organize sanayi bölgesi ile ilgili güncel bilgiler temin edilmiştir.

Araştırmanın temel verilerini görüşmelerden elde edilen bulgular oluşturmaktadır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemiyle taşınma sürecinden farklı biçimlerde etkilenmiş işletmecilerin deneyimlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda tabakhaneler bölgesinden organize sanayi bölgesine taşınmış bir işletmeci (G2), tabakhaneler bölgesinde faaliyetlerini sürdürmeye devam eden bir işletmeci (G3) ve taşınma sürecine dahil olmayarak işletmesini kapatmış bir işletmeci (G1) olmak üzere farklı konumu temsil eden üç deri işletmecisiyle yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler katılımcıların kendi çalışma ortamlarında gerçekleştirilmiş ve farklı sürelerde tamamlanmıştır. Tabakhaneler bölgesinden organize sanayi bölgesine taşınmış aynı zamanda Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi yönetim kurulu üyesi olan (G2) ile yapılan görüşme organize sanayi bölgesindeki işletmesinde yaklaşık bir saat sürmüştür. Tabakhaneler bölgesinde faaliyetlerini sürdürmeye devam eden işletmeciyle (G3) yapılan görüşme tabakhaneler bölgesindeki iş yerinde 30-40 dakika arasında, taşınma sürecine dahil olmayarak işletmesini kapatmış olan işletmeciyle yapılan görüşme işletmenin eski yerinde (G1) yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Görüşmeler katılımcıların onayı doğrultusunda sesli ya da yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş, analiz sürecinde katılımcı ifadeleri doğrudan alıntılarla desteklenerek metin içerisinde sunulmuştur. Çalışmanın etik kurul onayı Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan (Tarih: 10.09.2024 Oturum No: 14, Karar: 01-17) alınmış ve katılımcılardan onam alınmıştır.

Bulgular

Gönen'de Deri Sanayinin Gelişimi ve Fonksiyonel Çeşitlenme

Dericilik mesleğinin Gönen'de Tabakhane (Debbağhane) adıyla 1837 yılında kurulduğu tespit edilmiştir (Akkuş, 2010). 1917 yılında tabakhane sayısı 18'e ulaşmıştır (Küpeli, 2000). Kurtuluş Savaşı sonrasında tabakhane sayısında azalma görülmüş, 1927 yılına gelindiğinde Gönen'de yerel ihtiyaçları karşılayabilecek yedi tabakhane kalmıştır (Akkuş, 2010). Kurtuluş Savaşı'nın etkileri ve özel sektörün sermaye yetersizliği gibi nedenlerle deri sektörü 1960'lı yıllara kadar küçük atölyelerde, daha çok yerel ihtiyaçlara yönelik olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir.

1960'lı yıllardan itibaren hazırlanan kalkınma planları ile sanayileşme ve deri sanayisine verilen önem artmış, bu durum Gönen'de dericilik faaliyetlerinin yeniden yoğunlaşmasını sağlamıştır (Kartal, 2021). 1970'li yıllardan itibaren ise deri sanayisiyle birlikte diğer sanayi kolları da gelişmeye başlamış, mevcut tabakhane ve mandıralar büyüyerek fabrika haline dönüşmüştür. 1980'li yılların başından itibaren Gönen, tarım ve hayvancılığa dayalı sanayileşme sürecine girmiş, süt, un, pirinç ve kauçuk fabrikaları açılmıştır (Çağlayan Aytan, 2008).

1980'li yıllardan itibaren Gönen sanayisinde çeşitlenme ve farklı sektörlerde önemli gelişmeler olmasına karşın Gönen için en önemli ekonomik faaliyetlerden biri deri üretimi ve dericilik sektörü olmaya devam etmiştir. Hatta 1990'lı yıllar, Gönen'de dericiliğin en önemli gelişim dönemlerinden biri olmuştur. İstanbul Kazlıçeşme'de toplu halde bulunan deri fabrikalarının kaldırılmasıyla birlikte bazı fabrikalar Gönen'e taşınmış ve beraberinde yeni teknoloji ve pazarlarını da getirmiştir. Bu durum, Gönen'i deri sektöründe önemli bir konuma taşımış ve Türkiye'de dericilik alanında önde gelen merkezlerden biri haline getirmiştir (Çağlayan Aytan, 2008). Her ne kadar farklı sanayi sektörleri gelişim gösterse de Gönen, dericilikle anılan bir yerleşme olmuş ve deri sanayisi ile ön plana çıkmıştır. 1970'li yıllara kadar Gönen'in farklı bölgelerine dağınık şekilde yerleşmiş olan derici esnafı, bu yıllardan itibaren Gönen Çayı'nın diğer yakasına, Karşıyaka bölgesine taşınmaya başlamıştır.

Uzun yıllar Gönen'de deri işiyle uğraşan emekli deri esnafı süreci şu sözlerle ifade etmiştir:

"Önceden dericiler, ırmağın karşı tarafındaydı. Buraya geçildiğinde (tabakhaneler bölgesi) 5 6 tane derici vardı. Kelle derileri burada işlenirdi. Buraya Kazlıçeşme kapanınca İstanbul'dan dericiler geldi. Ama artık deri işi bitti. Burada her türlü deri işlenirdi" (G1, Erkek, 70).

Böylece Gönen Çayı'nın hemen bitişiğinde Karşıyaka Mahallesi'nde dericiler bir arada toplanarak tabakhaneler bölgesini oluşturmuşlardır (Şekil 2).

Şekil 2
*1960'lı Yıllarda Altay Mahallesi ve Karşıyaka'nın Görünümü (**Kaynak:** Gönen TV Sosyal Medya Paylaşımı).*

Gönen'de deri işletmecisi aynı zamanda Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi yönetim kurulu üyesi olan görüşmeci 2 İstanbul'dan Gönen'e geliş sürecini ve Gönen'e geldiği zamandaki tabakhanelerin durumunu şu sözlerle anlatmıştır:

> *"1980 yılından beri deri işiyle uğraşıyorum. 1990 yılında Gönen'e geldim. İstanbul'da Kazlıçeşme'de deri tacirliği yapıyordum. Sonra kapandı oralar Tuzlaya gitti. Gönen'e geldim, birilerinden deri aldım, burada deri esnafı ve deri sektörü vardı. Sonra alışveriş yaptığım kişiler dediler ki burada bi yer var kiralık beraber çalışalım öyle başladık Gönen'de deri işine. Gönen'e ilk geldiğimizde tabakhaneler bölgesine geldik. Geldiğimizde 60-70 firma vardı. Bugün de orası tabakhaneler bölgesi olarak geçer"(G2, Erkek, 68).*

Gönen tabakhaneler bölgesi küçük sanayi sitesi Kurtuluş Mahallesi Denizkent Caddesi üzerinde yer almaktadır. Gönen'de tabakhaneler bölgesinin kuruluş yeri olarak seçilmesinde Gönen'in yer aldığı coğrafi konumu, limanlara ve önemli karayolu ağlarına erişim kolaylığı, Avrupa pazarlarına coğrafi yakınlığı, Gönen'in topoğrafik yapısı ve düz alanların varlığı, yer altı ve yer üstü su kaynaklarının bol olması ve önemli bir işgücü potansiyeline sahip olması gibi faktörler etkili olmuştur. Özellikle su kaynakları Gönen'de deri sanayisinin gelişimine katkı sağlamış deri üretiminde kullanılan su Gönen Çayı, jeotermal kaynaklar, şehir suyu ve sondaj kuyularından karşılanmıştır (Kartal, 2021).

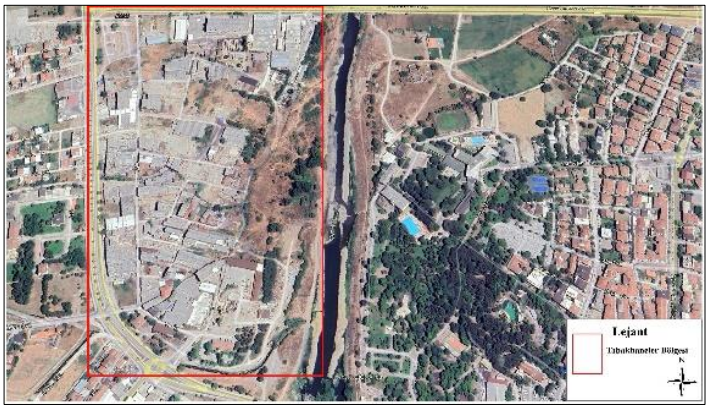
Gönen deri sanayisi avantajlı konumu ve Türkiye'nin dışa açılmacı politikaları ile hızla büyümüş, 2000'li yıllara kadar işletme sayısını ve kapasitesini arttırarak gelmiştir. Deri sanayisine sağlanan yatırım ve teşvikler sayesinde Gönen tabakhaneler bölgesinde faaliyet gösteren tabakhane sayısı artmış ve 2003 yılında toplam tabakhane sayısı 68'e istihdam edilen işçi sayısı ise 1500'e ulaşmıştır. Ancak 2000'li yılların başından itibaren yerel pazarlardaki ham deri kalitesinin düşmesine bağlı olarak döviz kuru ile yurt dışından deri alınması, ham deri işleme maliyetlerinin ve vergi yükünün artması (Kartal, 2021) ve 2000'li yılların başında yaşanan ekonomik bozulmalar ülke ekonomisini ve deri sanayisini de olumsuz etkilemiştir. 2008 yılında Gönende 55 deri işleme ve imalatı tesisi yer alırken bunlardan 13'ü piyasada yaşanan durgunluktan etkilenerek üretimine ara vermiştir. Yaşanan kriz ve deri sektöründeki gerilemelere rağmen 2008 yılında elde edilen verilere göre 1260 kişinin çalıştığı Gönen tabakhanelerinin tamamı Gönen Çayı'nın batısında yer alan Karşıyaka Mahallesi'nde yer almıştır. Gönen tabakhanelerinde işlenen ve üretilen deriler yurt içinde ve yurt dışına satılarak Türkiye'ye döviz girişi sağlamıştır (Çağlayan Aytan, 2008).

Dönem dönem kriz ve ekonomik çalkantılardan etkilenen ve üretimi sürdürmeye çalışan tabakhaneler bölgesindeki Gönen deri işletmecilerinin sayıları yıllar içerisinde azalmaya devam etmiştir (Şekil 3, 4).

Şekil 3
2013 Yılında Tabakhaneler Bölgesi.

Şekil 4
2024 Yılında Tabakhaneler Bölgesi.

Tabakhaneler bölgesi boşaltılmadan önce 2021 yılında yapılan çalışma verilerine göre tabakhaneler bölgesi sanayi alanında 44 deri işletmesinin faaliyetine devam ettiği tespit edilmiştir. Yine bu çalışmada elde edilen bulgulara göre Gönen tabakhaneler bölgesinde deri işleyen firmalar ağırlıklı olarak koyun ve kuzu derilerinin işlenmesinde uzmanlaşmıştır. Ancak sığır derilerini işleyen tesisler de mevcuttur. Özellikle ayakkabılık deri olarak kullanılan kelle derisi işlenmesinde Türkiye'deki ana merkez olmuştur. Ayrıca giysilik, kemerlik, eldivenlik ve çantalık deriler de üretilmektedir. Üretim %85-90 civarında yerel pazarlara yönelik olarak yapılmakta iken %10-15 civarında ise yabancı pazarlara yönelik yapılmaktadır. Burada enerji kaynağı olarak taş kömürü kullanılmaktadır. İki-üç katlı binalarda tabaklama, depolama, yıkama, boyama, kesim vb. işlerin yapıldığı tabakhaneler bölgesi Gönen'in merkezi sayılabilecek konumunda olmasından dolayı yeşil alan ve restoran, kafe gibi sosyal alanlardan da faydalanma imkânına sahiptir (Kartal, 2021).

Gönen tabakhaneler bölgesinin avantajlı konumu ve suya kolay ulaşma imkânına rağmen Gönen'de deri işletmelerinin çayı kirletmesi (Arı, 2018), kötü koku yayması ve çevreye verdiği zararlardan dolayı işletmelerin kentin dışına taşınması hep gündemde olmuş ancak resmi bir karar ve girişim olmamasından dolayı deri işletmeleri uzun yıllar aynı yerinde çalışmaya devam etmiştir. Gönen'de dericilerin kentin dışına taşınması deri ihtisas organize sanayi bölgesinin kurulması kararıyla resmiyet kazanmıştır.

Gönen'de Organize Sanayi Bölgesi Kurulma Süreci

Gönen Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi 1994 yılında Gönen'e bağlı Taştepe ve Paşaçiftlik kırsal mahalleleri arasında yer alan Gönen-Bandırma yolu üzerindeki 220 hektar büyüklüğünde bir arazi üzerine Bandırma Organize Sanayi Bölgesi ile yan yana olacak şekilde kurulmuştur (Şekil 5, 6). Kadastro çalışmaları sonucunda 96 adet sanayi parseli oluşturulmuştur. Daha sonra sanayi parsellerinin sayısı birleştimelerden dolayı 54 olarak değişmiştir. Gönen Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin altyapı inşaatı 1997 yılında ihale edilmiş, 2002 yılında tamamlanmıştır. Enerji nakil hattı ve bölge içi elektrik şebekesi 2004 yılında, beton parke yol kaplama inşaatı ise 2007 yılında tamamlanmıştır. Oluşan parsellerden 44 tanesinin tahsisi deri sanayi sektörüne yapılmış ancak dünyada ve Türkiye'de dericilik sektörünün gerilemesine bağlı olarak ve Asya ülkelerinden piyasaya ucuza mal edilmiş ürünlerin sürülmesi Gönen'deki deri sanayicilerini olumsuz etkilemiştir. Bu sebeplerle işletme sermayeleri azalan ve zarar eden 16 deri sanayicisi organize sanayi bölgesindeki parsellerinde iptallere gitmiş ve fabrikalarını kapatmak zorunda kalmışlardır (TURKOSB, 2025). Başlangıçta deri ihtisas organize sanayi bölgesi olarak inşa edilen Gönen Deri Organize Sanayi Bölgesi, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 09.03.2015 Mart tarihli onayı ile Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi olarak statü değiştirmiştir (GONENOSB, 2025; GTO, 2025).

Gönen'de organize sanayi bölgesi kurulma süreci görüşmeci 2 tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir:

"Gönen'de organize sanayi bölgesi kurulması ve tabakhanelerin kaldırılması eskiden beri gündeme geliyordu. 94 yılında birileri sebep oldu. Başvuru yapıldı, ihalesi yapıldı. 2002 yılında altyapısı yapıldı. Sonra öyle kaldı. Bazı dönemlerde Türkiye'de krizler oldu. Bütün mesleklerde böyle oluyor. 98 krizi, 2001 krizi, 2008 krizi. 2002'de deri azalmaya başladı" (G2, Erkek, 68).

Şekil 5

2013 yılında Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi ve Bandırma Organize Sanayi Bölgesi.

Şekil 6

2024 yılında Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi ve Bandırma Organize Sanayi Bölgesi.

Gönen'de 1994 yılında deri ihtisas organize sanayi bölgesi kurulması kararıyla başlayan süreç 20 yılı aşan bir süreye uzamış, ancak 2016 yılından itibaren deri işletmecileri organize sanayi bölgesine taşınmaya başlamıştır. Sürecin bu kadar uzamasında ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik dalgalanmalar, deri sektörünün dönem dönem sekteye uğraması, taşınma ve organize sanayi bölgesinde yer edinme sürecinde işletmecilere destek sağlanmaması gibi sebepler etkili olmuştur.

1994 yılından bu yana tabakhaneler bölgesinde esnaflık yapan görüşmeci 3 genel itibariyle deri sektörünün yıllar içerisindeki Gönen'deki durumunu şu sözlerle ifade etmiştir:

"Ben 1994 yılından beridir buradayım, çok derici gördüm. 1980'lerden sonra deri işi hızlandı. 2001 yılı krizi burda dericileri çok etkiledi. Bir gecede batanlar oldu. İşlerin iyi olduğu zamanlar 2007-2010 arası çok kişi burada çalışıyordu. Gönen deri işinde iyiydi, Türkiye'deki sayılı deri yerlerinden biriydi ancak Biga'da olsun burda olsun deri işi bitti"(G3, Erkek, 50).

Deri sektörünün yavaşlaması ve dericilerin kepenk kapatmasıyla beraber Gönen Organize Sanayi Bölgesi başlangıçta deri ihtisas olarak planlanmışken 2015 yılında deri ihtisas ve karma organize sanayi olarak güncellenmiştir. Bunun da sebebi deri firmalarının yetersiz kalması olarak görülmüş, aynı zamanda organize sanayi bölgesi yönetim kurulu üyesi olan görüşmeci 2 tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir;

"Biz bakanlığa gittik 2014-2015 yıllarında, biz deri esnafı olarak burayı çeviremeyeceğiz, satamıyoruz dedik. Talebiniz nedir? dediler; bölelim, karma ve deri organize sanayi bölgesi yapalım diye talebimizi ilettik. 3 adayı deriye çevirdik, dolmadığı için karma organize sanayi bölgesine çevirdik. Şu anda 10 parseli deri işletmesi" (G2, Erkek, 68).

Organize sanayi bölgesine taşınma süreci de organize sanayi bölgesinin tamamlanması ile mümkün hale gelmiştir. Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesinin tamamlanmasıyla birlikte deri firmaları taşınmaya başlamıştır.

Organize Sanayi Bölgesine Taşınma Süreci, Karşılaşılan Sorunlar ve Mekânsal Dönüşüm

Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesine taşınma süreci 2016 yılında başlamış ve günümüzde farklı sektörlerin gelmesiyle Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesinde 64 adet sanayi parselinin 58'i işletmecilere tahsis edilmiştir. Görüşmeci 2 tabakhaneler bölgesinden organize sanayi bölgesine taşınma sürecini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Biz organize sanayide yeri satın aldık, anlaştığım zaman 200 bin dolardan fazla verdim buranın arsasına 10 dönüm. Yer kendimizin tapulu. Organizeye 2016'da ilk kazmayı ben vurdum. Parseller belliydi ilk ben geldim. Ben çanta ve giysilik dana derisi işliyorum. Burda kuzu, oğlak derisi işleyenler var her firma bir dalda uzmanlaşıyor" (G2, Erkek, 68).

Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesine taşınma sürecinde birçok derici esnafı işi bırakmak durumunda kalmıştır. Bu durumun ana sebebi Organize Sanayi Bölgesinden yer temini sürecinde yaşanan ekonomik yük ve taşınmanın getirdiği maliyet olarak tespit edilmiştir.

Bu konuda organize sanayi bölgesine taşınamayan ve işletmesini kapatmak durumunda kalan görüşmeci 1 yaşanan ekonomik zorluklardan şu sözlerle bahsetmiştir:

"Ben 60 yıldır bu işle (deri işi) uğraşıyorum. Organizede yerimiz olsun diye paralar ödedik onlar kaldı. O zaman için dolar öderdik TL yazarlardı. Organize sanayi bölgesi tamamlanamayınca fark çok açıldı, yeri satın alamadık öyle olunca da taşınamadık" (G1, Erkek, 70).

Organize sanayi bölgesine taşınmış olan görüşmeci 2 ise yaşanan bu süreci şu sözlerle anlatmıştır:

"Satın alamayan, durumu olmayan buraya geçemedi. Destek anlaşma süreci olsa faydamıza olurdu. Gelemeyen esnaftan bu kadar daha gelen olurdu. 10 civarında gelen esnafın tamamı Gönenden, dışardan gelen yok burada teşvik yok. Mesela Uşak'ta deri organize var, orada destek var arsalar bedelsizdi. Bizim burası öyle değil" (G2, Erkek, 68).

İrili ufaklı yaklaşık 45 deri işletmesinden yalnızca 10 tanesi organize sanayi bölgesine taşınmış, diğerleri kapanmış, emekliye ayrılmış ya da sektör değiştirmiştir.

Bu konuda tabakhaneler bölgesinde halen çalışmaya devam eden esnaf görüşmeci 3 süreci şu şekilde ifade etmiştir:

"Burada küçük büyük 50'den fazla firma vardı. Bunların 11 tanesi organizeye geçme kararı aldı. 2 tanesi geçiş sürecinde el değiştirdi. Gerisi kapattı, tabakhanenin hali ortada. Şu anda yalnızca kuru işleme yapan 3 firma kaldı onlar da sadece çivileme yapıyorlar. Sulu işleme burada yasaklandı. Eğer organizeye taşınma işi olmasaydı burada deri işi devam ederdi. *Burada su ve arıtma parası yoktu ya da çok azdı. Arıtma parasını da büyük (zengin) 5-6 firma karşılıyordu. Organizede durum böyle değil maliyetler(aidat ve arıtma ve su paraları arttığı için) işletmeler oraya geçemedi. Deri işlenme sürecinde su gerekli, şimdi organizede 60 70 bin lira su ve arıtma parası ödeniyor" (G3, Erkek, 50).*

Dolayısıyla organize sanayi bölgesinde ödenmesi gereken aidat ve atıksu bedelleri de firmalara maliyet getirmiş, bu durum küçük çaplı üreticiyi olumsuz etkilemiştir. Ayrıca organize sanayi bölgesine taşınma sürecinde firmalara destek sağlanmaması da süreci olumsuz etkilemiştir. Bu konuyu görüşmeci 2 şu sözlerle ifade etmiştir:

"Eski yerler bizim kendi yerlermiz. Benim eski yerim 1000 metre üstüne 5 kat 5000 m² kapalı yerim vardı. O zaman devlet alsaydı 300-400 bin dolar para yapardı. Zaten benim yerim hurda olarak 150 bin dolara gitti. Örneğin devlet bize burayı yapardı 1-1,5 milyon dolara farkı düşer, bize vade yapardı, rahat taşınırdık. Ama olmadı. Bi' ara belediye 2 dönem önce dedi ki TOKİ'yle sizin yerlerinizi yapalım, eski yerlerinizi alalım mahsuplaşalım arada kalan farkı da 7 yıl size vade yapalım. Biz dedik cennete düştük. Sonra hiç destek olmadı. Hatta buraya gelen yabancılar şaşırıyor siz hiç destek olmadan mı buraya taşındınız? diye. Olmadı" (G2, Erkek, 68).

Ancak organize sanayi bölgesine taşınan ve çeşitli deri türlerini işlemeye devam eden firmalar Gönen'de deri üretimine önemli katkı sağlamakta yurt içi ve yurt dışına ürün satmaktadırlar. Türlerine göre küçükbaş büyükbaş hayvan derilerini işleyen ve mamul madde haline getiren deri firmaları yapmış oldukları yatırımlar ile modern üretim tesislerine (Şekil 7) ve ürettikleri ürünleri sergileyip pazarlayabilecekleri ofislere sahip olmuşlardır. Böylelikle uluslararası pazarlara da ürünlerini pazarlama imkânına sahip olmuşlardır.

Bu konuda görüşmeci 2 organize sanayi bölgesine taşınmadan önce ürünlerini pazarlamakta zorlandığını, ticaret yaptığı firmaların iş yerlerini gördüğünde alışveriş yapmaya mesafeli durduğunu ancak yeni ve modern üretim tesisleriyle birlikte pazarlama ve ürün satma imkânlarının arttığını ifade etmiştir:

"Yeni yerimiz çok daha iyi oldu. Yemekhanemiz, odalar showroomumuz, yatakhanemiz var. Yanımda 45 kişi çalışıyor" (G2, Erkek, 68).

Anlaşıldığı üzere 1994 yılında deri organize sanayi bölgesi kurulması kararıyla başlayan süreç ekonomik ve idari sorunlardan dolayı oldukça uzun bir zaman dilimine yayılmış, organize sanayi

bölgesine taşınma süreci ancak 2016 yılında başlamıştır. Süreci hızlandırmak ve kent içerisinde kalan tabakhane bölgesini kente kazandırmak amacıyla tabakhaneler bölgesinde kentsel dönüşüm kararı alınmıştır.

Şekil 7
Gönen OSB'ye Taşınan Firmalar Modern Üretim Tesislerinde Üretim Yapmaya Başlamışlardır.

Gönen Tabakhaneler Bölgesi Kentsel Dönüşüm Projesi

Gönen'de organize sanayi bölgesinin tamamlanma sürecine girmesi ile beraber 2013 yılında deri işleme tesisilerinin bulunduğu alanda Gönen Belediyesi tarafından kentsel dönüşüm gündeme gelmiş, Gönen Belediye Başkanlığının 2013/21 sayı ve 06.03.2013 tarihli kararıyla deri üretim tesislerinin olduğu yer kentsel dönüşüm kapsamına alınmıştır. Bu karar Deri Sanayici ve İş Adamları Derneği ve Gönen Deri Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyeti tarafından da olumlu karşılanmıştır (TURKOSB, 2025).

Gönen'de Kurtuluş Mahallesi Denizkent Caddesi-Yılmaz Çolpan Caddesi-Gönen Çayı arasında yer alan tabakhaneler bölgesi 19.09.2013 tarih ve 2013/5435 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 12.10.2013 tarih ve 28793 sayılı resmi gazetede yayımlanan Tabakhaneler Mevkii Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı kararı sonucunda kentsel dönüşüm alanı ilan edilmiştir. 27 hektarlık büyüklüğe sahip olan alan 146 parselden oluşmakta ve parseller üzerinde 216 adet yapı bulunmaktadır. Bu yapıların %83'ünün yapı ruhsatı bulunmamaktadır. İlan edilen kentsel dönüşüm projesi kapsamında Gönen Çayı'nın ıslah edilmesi de yer almaktadır. Proje kapsamında Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından tabakhanelerin taşındığı alana 5 yıldızlı oteller inşa edilmesi planlanmakta olup bu otellerin ihale usulü ile yatırımcılara satışı veya kiralanması planlanmaktadır. Gönen Belediyesi tarafından da işletmelere sıcak su tahsisi yapılacaktır Kentsel dönüşüm projesini hayata geçirebilmek için 20.04.2014 tarih ve 28978 sayılı Resmi Gazete'de acele kamulaştırma kararı alınmıştır. Ancak üzerinden geçen zaman diliminde herhangi bir kamulaştırma işlemi yapılmamıştır. Gönen Belediyesi tarafından da öncelikli hedef olarak tüm tesislerin deri ve karma organize sanayi bölgesine taşınarak kamulaştırma işlemlerinin tamamlanması şeklindedir (Gönen Belediyesi, 2019).

Tabakhaneler bölgesinin kent merkezinde kalması, hava, su ve görüntü kirliliğine sebep olması alanın kentsel dönüşüm projesi kapsamında dönüştürülmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kentsel dönüşümün tamamlanmasıyla beraber bu alanın kentle entegrasyonun sağlanacağı ve kentin ihtiyaçlarına cevap verabilecek şekilde arazi kullanımı kararları alınacağı hedeflenmektedir (Gönen Belediyesi, 2019). Bu hedefler doğrultusunda Gönen tabakhaneler bölgesi kentsel dönüşüm alanı ilan edilmiş ancak kentsel dönüşüm ilanından günümüze kadar geçen süreçte henüz bir proje hayata geçirilememiştir. Deri işleme ve üretim tesislerinin birçoğu kapanmasına ve bazı firmalarında organize sanayi bölgesine taşınmasına rağmen kentsel dönüşüm projesindeki belirsizlik devam etmektedir.

Anlaşma sürecindeki belirsizliği bölgede esnaflığa devam eden görüşmeci 3 şöyle ifade etmektedir:

> *"Burada anlaşma süreci çok karışık, belediyenin ırmağın kenarı ve fen işleri haricinde yeri yok. Şahısların tapulu yerleri ancak çoğunluk arsa tapulu. Bazı kişiler belediyeye başvurup kargir apartmana dönüştürdü yerlerini. Anlaşma için TOKİ 3 kat daire, altları dükkan öneriyor ama şimdilik hiç bi gelişme yok. Yerlerini satanlar oldu. Burada ne nasıl yapılır bir bilgilendirme yok, seçim öncesi başkan geldi öyle kaldı." (G3, Erkek, 50)*

Kentsel dönüşüm projesi kapsamında deri işletmecilerinin taşınması ve taşınacak alanın net bir şekilde projelendirilmemiş olması, süreci sekteye uğratmış ve taşınma sürecinde küçük işletmelerin kapanması, el değiştirmesi gibi durumlar yaşanmıştır.

Tabakhaneler bölgesi kentsel dönüşüm projesinde en son gelişme 2021 yılında yaşanmıştır. 2021 yılında Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından Balıkesir Büyük Şehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığınca önerilen plan değişikliği talebi doğrultusunda Balıkesir-Çanakkale Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (ÇDP)'nda Sanayi ve Depolama alanı olarak kalmış olan tabakhaneler bölgesininin ilçenin ihtiyaçları ve gelecek projeksiyonları doğrultusunda plan değişikliği yapılarak Kentsel Gelişme Alanına dönüştürülmesine karar verilmiştir (ÇŞB, 2021). Ancak 2021 yılından günümüze kadar geçen zaman diliminde yerel yönetimlerin değişmesi, ekonomik kriz ve tasarruf tedbirleri gibi olumsuzluklardan dolayı henüz kentsel dönüşüm süreci başlamamış, süreç hak sahipleri ve yerel yöneticiler açısından da belirsizliğini korumaktadır.

Tabakhaneler bölgesi kentsel dönüşüm projesindeki bu belirsizlik dükkan ve arsa sahiplerinin birçoğunun arsalarını satmasına neden olmuştur. Kentsel dönüşüm proje sürecinin uzaması, dönüşen alana ne yapılacağının net olarak projelendirilmemesi, hak sahiplerinin dükkan ve arsalarını bir an önce elinden çıkarma isteği üzerinde etkili olmuştur. Arsa ve dükkanların da birçoğu tabakhaneler bölgesine turizm yatırımı yapılması maksadıyla turizm işletmecileri tarafından satın alınmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Sanayi tesislerinin kent içerisinde kalması, ortaya çıkardığı çevre ve hava kirliliği, kötü koku yayması gibi etkilerden dolayı kent merkezlerine olumsuz bir imaj yaratmaktadır. Özellikle deri sektöründe yayılan kötü koku ve ortaya çıkan atık suyun yapmış olduğu kirlilik göz önünde bulundurulduğunda bu durum daha da belirginleşmektedir. Tarihsel süreçte de deri sektörü kentlerin dışında yer almış, sur dışı olarak ifade edilen kentlerin en dış çeperinde konumlanmıştır. Ancak kentlerin büyümesi ve yatay yönlü genişlemesi sonucunda kent içinde kalan sanayi sektörünün kentlerin dışına taşınması bir zorunluluk haline gelmiştir.

Türkiye'de deri sanayisinin kent merkezlerinden taşınması ile ilgili yapılan çalışmalarda da çevresel sorunlar, nüfus artışı ve kentsel büyüme temel gerekçeler olarak gösterilmektedir. Özellikle Çorlu ve Uşak örneklerinde deri üretiminin kent içerisindeki olumsuz etkileri nedeniyle organize sanayi bölgelerine taşınması ön plana çıkmıştır (Kahraman, 2019; Koçan, 2011; Ünalan ve Arslan, 2023).

Gönen sahip olduğu termal kaynaklarıyla tarihsel süreçte şifa ve iyileşme merkezi olarak önemli bir yerleşme birimi olmuştur. Günümüzde Gönen yalnızca kaplıcalara bağlı kalmamış yaygın olarak yapılan tarım ve hayvancılığa bağlı olarak gıda ve deri sanayisinde de gelişme göstermiştir. Gönen; Bandırma Liman'ına yakınlığı, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyükşehirlere ulaşım avantajlarıyla birlikte önemli sanayi yatırımları almaya devam etmektedir. Tarım ve hayvancılığa dayalı sanayiye ev sahipliği yapmakta olan Gönen Organize Sanayi Bölgesinin faal hale gelmesiyle beraber farklı sektörleri de çekerek önemli derecede istihdam oluşturmaya başlamıştır.

Gönen'de deri sanayisinin kent dışına taşınması ve tabakhaneler bölgesinin dönüştürülmesi süreci de Gönen'in hep gündeminde olmuş 1994 yılında deri ihtisas organize sanayi bölgesinin kurulması kararıyla resmiyet kazanmıştır. Ancak organize sanayi bölgesinin inşası ve yer tahsis süreci uzun yıllara yayılmış, eski tabakhane bölgesinden organize sanayi bölgesine taşınma işlemi ise 2016 yılından itibaren hızlanmıştır.

Bu yönüyle Gönen'de yaşanan deri sanayisinin kent merkezinden taşınması süreci, Türkiye'nin diğer bölglerinde yaşanan deri sanayisinin desantralizasyon süreçleri ile benzerlik göstermektedir. Ancak Gönen örneğinde sürecin uzun yıllara yayılması ve kentsel dönüşüm sürecinin planlandığı şekilde uygulanamaması yerel ölçekte farklılaşan bir durum ortaya koymaktadır.

Deri esnafının tabakhaneler bölgesinden taşınması ile küçük işletmeler kapanmış ve eski tabakhaneler bölgesinde yalnızca iki deri esnafı, bir elektrikçi bir de farklı sektörlerde iş yapan (tekstil, kimya) iki-üç işletme kalmıştır.

Literatürde organize sanayi bölgelerinin firmalara altyapı, lojistik ve ihracat olanakları bakımından avantaj sağladığı sıklıkla vugulanmaktadır (Cansız, 2010). Ancak Gönen örneği bu avantajların tüm işletmeler açısından eşit biçimde ortaya çıkmadığını göstermektedir.

Gönen'de deri sektörü ve dericilik zor dönemler geçirmektedir. Özellikle deri ihtisas ve karma organize sanayi bölgesine geçiş sürecinde büyük ve ihracat yapan firmalar ayakta kalabilmiş, küçük firmalar ise deri işini bırakmak durumunda kalmıştır. Bu durum, Gönen'de desantralizasyon sürecinin küçük işletmeler açısından olumsuz bir etki yaptığını göstermektedir.

Bugün tabakhaneler bölgesi yıkılan ve boşaltılan iş yerleri ile harabe görünümündedir (Fotoğraf 3). Bu durum mekânın kentsel görünümünü olumsuz etkilemektedir.

Şekil 8
Tabakhaneler Bölgesinde Yıkılmayı Bekleyen Bir Deri İşletmesi.

Gönen Çayı kenarında termal turizm tesislerine yakın konumda olan ve rant değeri yüksek bu alanda nasıl anlaşma süreci gerçekleştirileceği ve nasıl bir proje yapılacağı ise henüz belli değildir. Saha çalışmalarından da elde edilen bulgulara göre eski tabakhane bölgesindeki birçok parsel özel mülkiyet kapsamında olup kamusal yer ya da belediyeye ait alanlar sınırlıdır. Yalnızca tabakhanelerin hemen bitişiğinde belediyeye ait fen işleri birimi yer almaktadır. Dolayısıyla tabakhaneler bölgesi kentsel dönüşüm projesinde organize bir dönüşüm projesi olmaması, sanayi dönüşümünü kapsayan bir planlama yapılmaması ve ödeme kolaylıkları sağlanmaması eksiklik olarak görülmekte ve taşınmanın önünde engel olarak değerlendirilmektedir.

Eski tabakhaneler bölgesi için etkin bir kentsel dönüşüm planı geliştirilmemesi, bölgenin boş ve harabe bir halde kalmasına neden olmuş ve bu durum kentsel planlama açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda Gönen örneği, desantralizasyon ile kentsel dönüşüm süreçlerinin birbirinden kopuk ve uzun zaman gerektirecek şekilde ilerlemesinin var olan ekonomik ve kentsel sorunları daha da derinleştirdiğini göstermektedir.

Önümüzdeki süreçte belediye, sanayi kuruluşları, kamu kurumları ve özel sektör temsilcilerinin iş birliği yaparak bölgeye dair somut projeler geliştirmesi gerekmektedir. Küçük işletmelerin desteklenmesi, çevresel sürdürülebilirlik politikalarının uygulanması ve deri sektörünün küresel pazarda

rekabet edebilir hale getirilmesi, hem Gönen ekonomisi hem de bölge halkı için uzun vadede olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Beşeri Bilimler Etik Kurulundan (10.09.2024, oturum no 14, karar no 01-17) alınmıştır.
Katılımcı Onamı: Katılımcılardan onam alınmıştır.
Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.
Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Yapay Zekâ Kullanımı: Yazar, bu çalışmada yapay zekâ destekli herhangi bir uygulama kullanılmadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics Committee Approval was obtained from the Tokat Gaziosmanpaşa University Social Sciences and Humanities Ethics Committee (Date: September 10, 2024, issue 14, decision no 01-17).
Informed Consent: Consent was obtained from the participants.
Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.
Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.
Use of Artificial Intelligence: The author state that no artificial intelligence-powered applications were used in this study.

Kaynaklar

Akkuş, T. (2010). *Gönen ve köyleri tarihçesi.* MVT Yayıncılık.

Akbulak, C. (1999). *Türkiye'de deri sanayii ve Biga Deri Sanayii'ne coğrafi bir bakış* (Tez No: 92488). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aksoy, M. E., & Sönmez, Ö. (2021). Sanayi alanlarının kentsel forma ve saçaklanmaya etkisi: Arnavutköy örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi, 3*(2), 151-166.

Arı, Y. (2018). Gönen çayı deltası sulak alanında (Balıkesir) doğa koruma: Su, kültür ve yaşam. *International Journal of Geography and Geography Education*, (40), 151-171. https://doi.org/10.32003/iggei.570380

Ayik, U., & Avcı, S. (2018). İstanbul'da sanayisizleşme: Coğrafi bir bakış. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* (65), 505-523.

Ayik, U. (2018). *Ekonomi politikalarının bir yansıması olarak sanayisizleşme ve mekânsal değişim: İstanbul örneği* (Tez No: 533245). [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ayik, U., & Avcı, S. (2020). Büyükdere caddesinde sanayileşme ve sanayisizleşme süreçlerinin mekânsal yansımaları (İstanbul-Türkiye). *Journal of Geography*, (40), 203-217. https://doi.org/10.26650/JGEOG2019-0054

Bozkurt, N. (1994). Deri, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (ss.174-175). TDV.

Budak, F. (2015). Fetih başkentinden küresel İstanbul'a, Kazlıçeşme'de değişim ve kentsel dönüşüm: Barselona 22@ projesi ile bir karşılaştırma. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 2*(2), 9-34.

Cansız, M. (2010). *Türkiye'de organize sanayi bölgeleri politikaları ve uygulamaları.* Korza Basım.

Çağlayan Aytan, A. (2008). *Gönen şehrinin gelişimi ve şehiriçi arazi kullanımı* (Tez No: 231979). [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Mekânsal Gelişim Müdürlüğü (2021). *Balıkesir Çanakkale planlama bölgesi 1/100.000 ölçekli çevre düzeni plan değişikliği gerekçe raporu.* https://mpgm.csb.gov.tr/balikesir-canakkale-planlama-bolgesi1-100.000-olcekli-cevre-duzeni-plani-i-82273

Deniz, T., & İrken, V. (2021). Safranbolu'da dericiliğin günümüzde kalıntısı: Tabakhane Müzesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, *4*(2), 1527–1539. https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.410

Dinç, Y., & Usun, Ç. F. (2021). Modernizmin üretim mekânından postmodernizmin tüketim mekânına: Ak-İş iplik fabrikası-Palladium Antakya AVM örneği. *Türk Coğrafya Dergisi,* (78), 7-22. https://doi.org/10.17211/tcd.952714

Doldur, H., & Kartal, M. (2022). Türkiye'de deri sanayisinin mekânsal dağılışı, *Ege Coğrafya Dergisi, 31*(1), 55-68. https://doi.org/10.51800/ecd.1111116

Engels, F. (2013). *Konut sorunu* (Çev.Tekin Genç). Alter Yayınları. (İlk basım 1887).

Gönen Belediyesi (2019). *Gönen Belediyesi stratejik planı (2020-2024).* https://www.balikesirgonen.bel.tr/wpcontent/uploads/2024/11/stratejik-plan-2020-2024.pdf

Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi (2024, 12 Aralık). *Hakkımızda.*https://gonenosb.org.tr/kurumsal/hakkimizda adresinden 12 Aralık 2024 tarihinde alınmıştır.

Gönen Ticaret Odası (2024, 24 Aralık). *Gönen Deri Organize Sanayi Bölgesi.* https://www.gonento.org.tr/sayfa/gonen-deri-organize-sanayi-bolgesi adresinden 24 Aralık 2024 tarihinde alınmıştır.

Hall, T. (2006). *Urban geography.* (3rd Edition). Routledge.

Kahraman, M. (2019). Çorlu deri sanayisinin gelişimi ve Çorlu şehrine olan etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12* (64), 231-240. http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3346

Kartal, M. (2021). *Türkiye'de tabii deri sanayisinin coğrafi dağılışı* (Tez No: 725260). [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Koçan, N. (2011). Sanayi alanlarının dönüşümü: Uşak eski tabakhane deri sanayi bölgesi. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, 1*(3), 124-138.

Koday, S., & Erhan, K. (2012, Ekim 18-19). *Gerede'de deri sanayisi ve çevresel etkileri* [Tam metin bildiri]. VII. Coğrafya Sempozyumu Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, Türkiye. https://tucaum.ankara.edu.tr/wpcontent/uploads/sites/280/2015/08/semp7_29.pdf

Kozbay, S. (2009). *Balıkesir-Gönen ilçesinde üretimi yapılan deri çeşitlerinin incelenmesi* (Tez No: 229113). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kurt, Y. (2023). Gönen sancağı kişi ve yer adları. M. Karayaman, S. Arıker (Ed.), *Gönen üzerine araştırmalar* İçinde (ss.3-16).

Küçükerman, Ö. (2020). *Geleneksel Türk dericilik sanayisinden sanayi devrimine geçişin Boğaziçi'ndeki temsilcisi Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası.* Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları.

Küpeli, Ö. (2000). 1882-1922 yılları arasında Gönen Kazası. *Tarih İncelemeleri Dergisi, 15*(1), 231-255.

Mater, B., & Gönençgil, B. (1995). Biga'da dericiliğin çevresel yükü ve çözüm önerileri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 30, 7-11.

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (2025, 1 Şubat). *Sayılarla OSB'ler.* https://osbuk.org/view/osb/osbliste.php adresinden 01 Şubat 2025 tarihinde alınmıştır.

Özbudak, R. (2009). *İş sağlığı ve güvenliği açısından deri sanayi çalışanlarının karşılaştıkları riskler: Biga ve Gönen örneği* (Tez No: 235158). [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özdemir, M. (2007). Türk kültüründe dericilik sanatı. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*, 66-82.

Özden, P. P. (2016). *Kentsel yenileme.* (2. Basım). İmge Kitabevi.

Şen, B., & Ekin Sarıca, H. (2024). Haliç tersaneleri: "Sınırlı soylulaşma ve sanayisizleşme" mümkün mü?. *Planning, 34*(2), 118-133. https://doi.org/10.14744/planlama.2024.65148.

Thorns. C. D. (2004). *Kentlerin dönüşümü kent teorisi ve kentsel yaşam*. (Çev. E. Nal, H. Nal). Soyak Yayınları.

Türkiye İstatisitik Kurumu (2025). Nüfus ve Demografi. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus

Ülken, H. Z., & Tanyeli, N. A. (1955). Gönen bölge monografisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 2*(10), 115-154.

Ünalan, M. Y., & Arslan, H. (2022). Uşak eski sanayi alanında kentsel dönüşüm: İşyerlerinin kullanım düzeyine ilişkin durum çalışması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(4), 103-124. https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1080961

Türkiye Organize Sanayi Bölgeleri (2024, 24 Aralık). *Gönen Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi. http://turkosb.com/gonen-deri-ihtisas-ve-karma-organizesanayi-bolgesi.html* adresinden 24 Aralık 2024 tarihinde alınmıştır.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (13.Basım). Seçkin Yayıncılık.

Görüşme Yapılan Kişiler

G 1: Erkek, 70 Yaş, Deri işinden emekli
G 2: Erkek, 68 Yaş, OSB yönetim kurulu üyesi, deri işletmecisi
G 3: Erkek, 50 Yaş, Tabakhane bölge esnafı